

ÇOCUKLARA YÖNELİK DENETİMLİ SERBESTLİK UYGULAMALARINDA SOSYAL HİZMET MÜDAHALESİNİN ÖNEMİ¹

Zeki KARATAŞ, Yrd. Doç. Dr.

Sosyal Hizmet Bölümü, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

Özet. Ceza adalet sistemi içinde uygulanan denetimli serbestlik faaliyetleri ağırlıklı olarak yetişkin hükümlülere hizmet vermek üzere kurgulanmıştır. Denetimli serbestlik uygulamasına tabi tutulan çocuk sayısı her geçen gün artsa da 2015 yılı itibariyle denetimli serbestlikten yararlanan kişilerin sadece %5'i çocuklardan oluşmaktadır. Bu nedenle denetimli serbestlik hizmetleri kapsamında çocuklara yönelik uygulamalar, yetişkinlere hizmet veren sistemden çocukların yararlandırılması şeklinde yürütülmektedir. Ancak çocuklar kendine özgü gelişim özellikleri nedeniyle yetişkinlerden ayrı değerlendirilmesi gereken ve özel gereksinimleri olan bir gruptur. Çocukları yetişkinlerin küçük bir modeli olarak algılama hatası sonucu çocuklar için yapılan uygulamalarda çevresi içinde birey anlayışı doğrultusunda ön değerlendirme yapılmadan, çocuk ve ailenin katılımı sağlanmadan uygulanan programların başarılı olması mümkün görülmemektedir.

Denetimli serbestlik uygulamaları her ne kadar ceza adalet sistemi bünyesinde yürütülüyor olsa da özü itibariyle sosyal hizmet müdahalesi gerektiren faaliyetler bütünüdür. Özellikle suça sürüklenen çocuklarla yapılan çalışmalarda sadece çocuğa yönelik iyileştirmeler yapıp, aile, sosyal çevre ve sosyal politika bağlamında planlı değişim süreci başlatılamıyorsa uygulanan programlar yetersiz kalacaktır. Sosyal hizmet, bütüncül bakış açısıyla çocuğa ve sosyal çevresine yönelik mikro, mezo ve makro düzeyde müdahalelerde bulunmayı öngören programlar sayesinde toplumsal işlevlerini yerine getiremeyen birey ve aileyi güçlendirmeyi hedefler.

Bu makalede suça sürüklenen çocuklara yönelik denetimli serbestlik uygulamaları kapsamında sunulan psiko-sosyal hizmetlerin yeniden yapılandırılması konusunda önerilere yer verilmektedir. Sosyal hizmet disiplini açısından çocuğun iyi olma halinin geliştirilmesi için başlatılması gereken planlı değişim sürecinin evreleri örnek vakalar üzerinden değerlendirilmektedir.

Anahtar sözcükler. Sosyal hizmet müdahalesi, çocuk adalet sistemi, denetimli serbestlik, suça sürüklenen çocuklar

---

¹ Bu çalışma Türkiye'de Denetimli Serbestliğin 10. Yılı Uluslararası Sempozyumu'nda sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Abstract. Probation within criminal justice system is predominantly designed to serve for adult prisoners. Although the number of children subjected to probation increases day by day, 5% of the children have benefited from probation by 2015. For this reason, practices towards children within probation are conducted as a system for adults but available also for children. Since each child develops in a unique way and has special needs, he/she should be treated independently of adults. As a result of misperception of children as a younger model of adults, it is almost impossible for children programs to be successful without participation of the child and his/her family; without pre-assessment in line with person-in-environment perspective.

Though being managed within criminal justice system, in its essence, probation is kind of practices requiring social work intervention. By not involving his/her family and social environment or not implementing a planned change process in the context of social policy, working only with juvenile delinquents will be inadequate. Social work aims to empower individuals and families who cannot fulfil their social roles thanks to micro, mezzo and macro interventions towards the child and his/her social environment with holistic perspective.

This article presents suggestions to reconstruct psycho-social services within juvenile delinquency probation. The phases of planned change process to improve well-being of child in terms of social work is evaluated through sample cases.

Keywords: Social work intervention, child justice system, probation, juvenile delinquency

GİRİŞ

Toplum temelli bir adli sistem olan denetimli serbestlik, *“hükümlülerin suç işlemesine neden olan davranışlarının değiştirilerek tekrar suç işlemelerinin önlenmesi, mağdurların uğradıkları zararın giderilmesi ve bu yolla toplumun korunması”* anlamına gelmektedir. Hapis cezasına alternatif olarak uygulanan denetimli serbestlik sisteminin genel anlamda iki temel amacı bulunmaktadır. Öncelikli amacı, ceza infaz kurumuna alternatif olarak hükümlüye adli açıdan bazı sorumluluklar yüklenerek toplum içinde takibini sağlamak; ikinci olarak da hükümlünün yeniden suç işlemesini önlemeye yönelik rehabilitasyon çalışmaları uygulamaktır. Bu bağlamda denetimli serbestlik; psiko-sosyal yardım yöntemlerinin uygulanması yoluyla suçlunun sorunlarının giderilmesine, çevresine uyum sağlamasına, sosyal ve hukuksal sorumluluklarını yerine getirmesine yönelik rehberlik hizmetleri sağlanması ve ceza adalet süreci içerisinde suçlunun yargılama makamları tarafından belirlenecek bir süre içerisinde mümkün olduğu kadar toplumdaki koparılmadan ve hürriyeti kısıtlanmadan ıslah olmasına yönelik çözümler arayan bir ceza adalet yöntemidir (Yavuz, 2012).

Tarihsel süreç içerisinde on sekizinci yüzyıla kadar suç işleyenlere karşı uygulanan cezalandırmanın temel mantığı öç alma tepkisi üzerine kurulmuştur. On dokuzuncu yüzyıldan itibaren suçluların topluca cezalandırıldığı hapisane yaptırımı ağırlıklı olarak uygulanmış, bu sayede toplumun suçtan arındırılacağı ön görülmüştür. Ceza infaz hukuku alanında yapılan araştırmalar, hapisanelerin suçlulara ders vermediği ve onlara işledikleri suçlardan dolayı pişmanlık hissettirmedikleri sonucunu ortaya çıkarmıştır. Sanayi devrimiyle birlikte özellikle şehirlerde suç oranlarının yükselmesi hapisanelerdeki mahkûm sayısının artmasına neden olmuş ve alternatif ceza infaz yöntemleri üzerinde çalışmalar başlatılmıştır. Yirminci yüzyılda sosyal refah sistemlerinin gelişmesiyle birlikte reform yaklaşımı ön plana çıkarak toplum temelli rehabilitasyon çalışmalarına ağırlık vermeye başlanmıştır. Günümüzde ise başta çocuk adalet sistemi olmak üzere adli sistem uygulamalarında onarıcı adalet (restorative justice) yaklaşımı esas alınmaktadır (Uluğtekin, 1991).

Onarıcı adalet yaklaşımı kapsamında değerlendirilen denetimli serbestlik uygulamalarıyla suçlunun kanunla ihtilafa düşmesine neden olan davranışlarının değiştirilerek yeniden suç işlemesinin önlenmesi ve bu yolla toplumun korunmasının sağlanması amaçlanmaktadır. Onarıcı adalet yaklaşımı kapsamında; bir taraftan

suçluya davranışlarının olumsuz sonuçları ve mağdura verdiği zararın etkisi hatırlatılmakta, diğer taraftan da mağdurun hakkı korunmaya çalışılmaktadır. Dolayısıyla onarıcı adalet uygulamaları sayesinde fail formel sistem içerisine girmemekte, işlenen bir suçtan dolayı failin kendisi değil kötü davranış ya da suç kötülenmektedir. Böylece, fail “suçlu” olarak damgalanmaktan kurtulmaktadır. Bu durumda, faile hatasından vazgeçme ve kendini düzelterek yeniden suç işlememe yolunda fırsat verilmektedir (Uludağ, 2011).

Modern anlamda denetimli serbestliğin Türk ceza adalet sistemine dâhil edilmesi 2005 yılında gerçekleşmiştir. Türkiye’de uygulanan denetimli serbestlik sisteminde ağırlıklı olarak yetişkin suçluların ıslahıyla ilgili çalışmalar yürütülmekte, çocuk hükümlülerle ilgili bağımsız bir birim bulunmamaktadır. Ayrıca suçun en önemli taraflarından birisi olan mağdurlarla ilgili de herhangi bir çalışma yapılmamakta, ancak bu konuda yeni bir kurumsal yapı oluşturma çabaları Adalet Bakanlığı bünyesinde sürdürülmektedir.

2015 yılı Aralık ayı itibariyle denetimli serbestlik sisteminde işlem yapılan dosya sayısı toplam 273.401’dir. Bazı hükümlülerin birden çok dosyası olması nedeniyle sistemde işlem yapılan kişi sayısı toplam 226.970’dir. Bu kişilerden 215.633’ü yetişkin, 11.337’si çocuktur. Bu verilere göre denetimli serbestlikten yararlanan çocukların yetişkinlere oranı % 5’tir. Denetimli serbestlikten yararlanan çocuk oranı düşük olsa da, sayı itibariyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlı kuruluşlarda bakım ve koruma altında bulunan çocuk miktarına yakındır. Çocukların yetişkinlerden farklı ihtiyaç ve sorunları olduğu düşünüldüğünde, denetimli serbestlik sistemi içinde çocuklara özgü yapısal düzenlemeler gerçekleştirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARA YÖNELİK DENETİMLİ SERBESTLİK

Çağımızın modern çocukluk paradigması gereği çocuklar yetişkinlerin minyatürü olarak değil, kendine has özellikleri olan bir gelişim dönemi şeklinde nitelendirilmektedir. Bu anlayış gereği suça sürüklenen çocuklar kendine özgü gelişim özellikleri nedeniyle adli sistemin her aşamasında yetişkinlerden farklı değerlendirilmesi gereken bir grup olarak ele alınmalıdır (Prout & James, 1997). Her ne kadar yetişkinlere sağlanan koşullar ve haklar, çocuklar için geçerli olsa da çocukların yetişkinlerden farklı ihtiyaçları ve hakları bulunmaktadır. Çocuklar için yapılan hukuki düzenlemelerde; çocuğun yüksek yararının gözetilmesi ve gelişimini

engelleyecek her türlü risk ve uygulamalardan uzak tutulması temel esas olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle devletler, çocuğun korunması amacıyla risklerle karşılaşmadan önce önlemler almak, eğer risklerle karşılaşmışsa da koruyucu destekleyici müdahalelerde bulunma görevi üstlenmişlerdir. Çocukların korunması kavramı geniş bir tanıma sahip olmasına rağmen genel anlam itibariyle kapsamı şu şekilde ifade edilebilir: Çocukların herhangi bir incinmeye maruz kalmadan gelişimlerini sürdürmeleri, ihmal ve kötü muameleden uzak tutulmaları, psiko-sosyal ve fizyolojik iyilik hallerinin sağlanıp korunması ve kendileriyle ilgili kararlarda katılım haklarının gözetilmesi esasına dayanmaktadır (Uluğtekin, 2014).

“Bir çocuk neden suç işler?” sorusuna cevap bulmak çok kolay olmasa da, çocuklar kendi bünyelerinden ve/veya çevre şartlarından kaynaklanan bazı nedenlerle yasalarda suç olarak tanımlanan fiilleri işlemektedirler. Çocuklar sorunlarına çözüm bulmak ya da sorunlarını hafifletmek, ihtiyaçlarını karşılamak ve haksızlığa karşı çıkmak için suça sürüklenmektedirler. Sosyal hizmet disiplini açısından çocuk suçluluğu kavramına baktığımızda; çocuğu kuşatan mikro, mezzo ve makro düzeydeki sistemlerle olumsuz etkileşimden kaynaklanan sorunların etkili olduğu görülmektedir. Çocuğu suça yönelten mikro düzeydeki sistemleri “çocuk” ve “ailesi” olarak ele almak mümkündür. Suça sürüklenen çocukta ilk değerlendirilmesi gereken husus, çocuğun doğumdan itibaren suç fiilini işlediği zaman kadar geçirdiği gelişim aşamalarının incelenmesidir. Çocukların genellikle suçla tanıştığı en kritik gelişim dönemi olan ergenlik dönemindeki sorunlar özellikle değerlendirilmelidir (Uluğtekin, 2012).

Çocuğa doğumdan itibaren gerekli bakımı sağlamak ve toplumsal değerleri aktarmakla görevli aile, çocukların suça sürüklenmesine neden olan en temel faktörlerden birisidir. Ailenin işlevlerini sağlıklı bir biçimde yerine getirememesi, çocuğun suça sürüklenme olasılığını arttırmaktadır. Ebeveyn kapasitesinin yetersizliği nedeniyle çocuk üzerinde denetimi kaybeden, çocuğu ihmal ve istismara açık hale getiren aileler çocukların riskli davranışlara yönelmesine neden olmaktadır. Parçalanmış aile yapısında yetişen ya da toplumsallaşma sürecinde aile ve yakın çevresinde suç işleyen yetişkinleri model alan çocuklar da suç işleme riskiyle karşı karşıyadırlar (Uluğtekin, 1991).

Çocuğun suça sürüklenmesinde etkili olan mezzo düzeydeki faktörleri; arkadaş grubu ve boş zaman etkinlikleri, okul ve çalışma yaşamı olarak sınıflandırmak

mümkündür (Uluğtekin, 2012). Çocuğun sosyalleşmesinde aileden sonra en etkili olan sistem, yaşanan sosyal çevreyle birlikte akran grubudur. Özellikle ergenlik döneminden itibaren çocuklar daha çok aile dışında zaman geçirirler ve akran grubuyla birlikte olmak için sürekli bahaneler üretmeye çalışırlar. Çocukların tek başına göze alamayacağı okuldan kaçma, sokakta çalışma ve madde kullanma gibi riskler genellikle akran grubunun etkisiyle rahatlıkla tecrübe edilirler.

Makro düzeydeki yapısal etmenler olarak adlandırılan göç, yoksulluk, işsizlik, çarpık kentleşme gibi sorunlar ve bu sorunların çözümünde yetersiz kalan sosyal politika ve programlar toplumun birçok kesiminin risk altında yaşamasına neden olmaktadır. TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'na göre Türkiye'de yoksulluk oranı % 15, çocuk yoksulluğu oranı ise % 23 olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2015). Pek çok sosyal sorunun kaynağı olan yoksulluk en çok da çocukları etkilemekte, ihtiyaçlarını karşılamak ve sorunlarına çözüm bulmak zorunda kalan çocuklar hırsızlık, sokakta çalışma, madde kullanma gibi suçlara yönelmektedirler. Göç nedeniyle de şehrin gecekondu mahallelerinde yaşama tutunmaya çalışan aileler işsizlik nedeniyle temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmakta, sağlık ve sosyal güvenceden yoksun bir şekilde topluma yabancılaşmaktadır. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük mekânlarda yaşamak çocuklar açısından damgalanma ve dışlanma riskini beraberinde getirmekte ve suça bulaşma riskini arttırmaktadır (Ümit, 2007).

Çocuklar içinde buldukları riskler nedeniyle, yasalarda suç olarak tanımlanan fiilleri işledikleri için ceza adalet sistemine dahil olmaktadır. 2013 yılı TÜİK verilerine göre; suça sürüklenen çocuk sayısı 2009-2013 yılları arasında % 68,9 artmıştır. Suça sürüklenme nedeni ile 2013 yılında güvenlik birimlerine getirilen 115.439 çocuğun % 36,9'una yaralama suçu isnat edilmiştir. Bu suçu % 28,6 ile hırsızlık, % 9,1 ile de uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak, satmak veya satın almak suçu izlemiştir. Ayrıca, çocukların % 3,7'si mala zarar verme, % 3,5'i de tehdit suçu ile güvenlik birimine getirilmiştir. Suça sürüklenen çocukların % 41,9'u bağımlılık yapan madde kullanmıştır. Bağımlılık yapan madde kullanan çocukların % 67,9'u sigara, % 9,2'si esrar, % 6,3'ü sigara ve esrar, % 6,1'i de sigara ve alkol kullanmıştır. Ayrıca, 11 yaş ve altı çocukların da bağımlılık yapan madde kullandıkları görülmüştür. Son beş yılda suça sürüklenen çocuklardan madde kullananların sayısında önemli artış olduğu görülmüştür. Daha çarpıcı bir artış ise, 11 yaş ve altındaki çocuklarda 2013 yılında

2009 yılına göre % 270,7 artması olmuştur. Diğer bir dikkat çekici değişim ise, 2013 yılında 2009 yılına göre en büyük artışın % 658,7 ile bir veya birden fazla uyuşturucu madde kullanan çocukların sayısında (sadece uçucu, çözücü, yapıştırıcı, esrar, eroin, kokain, hap, bonzai kullanıcılarında) gerçekleşmesi olmuştur. Yaş gruplarına bakıldığında, en büyük artış 11 yaş ve altındaki çocuklarda görülmüştür (TÜİK, 2014).

Kanunlarda her ne kadar çocuklara özgü düzenlemeler olsa da, çocuklar yetişkinler için düzenlenmiş adli sistem içinde yargılanmakta ve sadece yaş küçüklüğü nedeniyle ceza indiriminden yararlanmaktadırlar. Çocuk Koruma Kanunu gereği çocukların çocuk mahkemelerinde yargılanmaları gerekirken her ilde çocuk mahkemesi bulunmaması nedeniyle yargılamalar diğer ceza mahkemelerinde yapılmaktadır. Ayrıca gelişmiş ülkelerde suça sürüklenen çocuklar daha çok adli sistem dışındaki modellerle değerlendirilirken, ülkemizde ağırlıklı olarak ceza muhakemesine tabi tutulmaktadırlar. Bir çocuğun ceza adalet sistemi içine girmesi pek çok olumsuz deneyim yaşamasına neden olmaktadır. Yargılamanın uzun sürmesi, bu süreçte çocuk ve ailenin yeterince bilgilendirilmemesi gibi nedenlerle adli yükümlülükler gereğince anlaşılılmakta bundan dolayı mağduriyetler yaşanmaktadır.

Denetimli serbestliğe tabi tutulan çocuklar ağırlıklı olarak Çocuk Koruma Kanunu'nun 23. maddesi gereğince hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı sonucu sisteme dâhil olmaktadır. Son zamanlarda Türk Ceza Kanunu'nun 191. maddesi gereği "*kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmak*" suçunun şüphelisi olarak soruşturma aşamasında haklarında denetimli serbestlik tedbiri verilen çocuklar da sistemden yararlanmaktadırlar. Bahsedilen suçu işleyenler hakkında beş yıl kamu davasının açılmasının ertelenmesi ve erteleme süresi içerisinde bir yıl denetimli serbestlik tedbirine tabi tutulmasına cumhuriyet savcılığınca karar verileceği öngörülmüştür. Uyuşturucu madde kullanıcıları tedaviyle birlikte denetimli serbestlik yükümlüsü olmaktadır.

Mahkeme ya da savcılıkça verilen denetimli serbestlik kararının uygulanması için çocuğun kanuni temsilcisine on gün içerisinde suça sürüklenen çocuk ile birlikte denetimli serbestlik müdürlüğüne başvurması istenir. Müdürlüğe müracaat edilmesi ile birlikte Çocuk Koruma Kanunu'nun 36. ve devamı maddeleri uyarınca çocuğa müdürlükçe rehber atanır ve ayrıca on gün içerisinde çocuğa uygun bir denetim planı

hazırlanır. Bu plan çocuk hâkimi tarafından da onaylanmak zorundadır. Rehber olarak atanan denetimli serbestlik uzmanı, denetim süresi boyunca çocuk ve çevresi ile iletişim içerisinde çocuğun gelişimi ve suçtan uzak durması hususlarında her türlü rehberlik hizmetini vererek, üç ayda bir çocuğun gelişimi hakkında kararın niteliğine göre hâkime veya cumhuriyet savcısına rapor hazırlar. Çocuk hakkında verilen denetimin süresinin sona ermesi, beklenen yararın elde edilmesi nedeniyle tedbirin kaldırılması ya da çocuğun hükümlü veya tutuklu olarak ceza infaz kurumuna alınması ile kayıt kapatılarak ilgili birime gönderilir (Kubat, 2015).

Denetimli serbestlik sistemi tarafından takip edilen bireylere yönelik hizmetlerin kayıt altına alındığı pek çok form ve rapor bulunmaktadır. Bu form ve raporlar mevzuat ve uygulamadaki değişikliğe paralel olarak yenilenmektedir. Sistemin ilk kurulduğu yıllardan itibaren uygulanan değerlendirme formu, tanıma formu, madde kullanım listesi, denetleme planı ve salıverme öncesi değerlendirme raporu gibi çok sayıda form, plan ve rapor artık kullanılmamaktadır. Mevcut sistemde; araştırma ve değerlendirme formu, denetim raporu, sosyal araştırma raporu, denetim planı, gözden geçirilmiş denetim planı, işbirliği ve çalışma protokolü, hizmetler listesi, kurumsal eğitimler ve programlar listesi gibi standartlaştırılmış belgeler kullanılmaktadır. Örneğin; kısa adı ARDEF olan, 7 bölüm ve 207 sorudan oluşan Araştırma ve Değerlendirme Formu erkek ve kadınlar hakkında ayrı ayrı ihtiyaç değerlendirmesi yapmak için Denetimli Serbestlik Müdürlüğü Değerlendirme ve Planlama Bürosu tarafından uygulanmaktadır. Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin 4. maddesinde ARDEF: "*Sanık veya hükümlüyü suça iten nedenleri, hükümlünün tekrar suç işleme ve başkasına zarar verme riski ile ihtiyaçlarını belirleyen değerlendirme aracı*" olarak tanımlanmıştır. ARDEF kapsamında sisteme kaydı yapılan bireylerin eğitim, sağlık, hukuk, çalışma, ekonomik, psiko-sosyal destek gibi pek çok ihtiyaçlarının belirlenmesi hedeflenmektedir (Adalet Bakanlığı, 2015).

Denetimli serbestlik sistemi içinde kullanılan formlar sorun tarama ve mevcut durum tespiti işlevi görmektedir. Bu form ve ölçeklerin doldurulmasında kişinin beyanı esas alınmaktadır. Bu açıdan formlardan elde edilen sonuçların yanıltıcı olma ihtimali yüksektir. Buna rağmen kişi hakkında ön bilgi vermesi açısından yararlı olduğu söylenebilir. Ancak çocuklara yönelik uygulamalarda tek başına çocukla görüşme yapılarak çocuğun ihtiyaç ve sorunlarının tespit edilmesi mümkün değildir. Çocuğun

etkin bir şekilde değerlendirilebilmesi için sosyal çevresi ve içinde bulunduğu bağlamla birlikte ele alınması gerekmektedir. Bu nedenle; Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde sıklıkla vurgu yapılan “*çocuğun yüksek yararı*” hedefleniyorsa, çocuklara yönelik denetimli serbestlik sisteminin bir sosyal hizmet müdahalesi mantığıyla çalışması gerekmektedir.

DENETİMLİ SERBESTLİK SİSTEMİNDE SOSYAL HİZMET MÜDAHALESİ

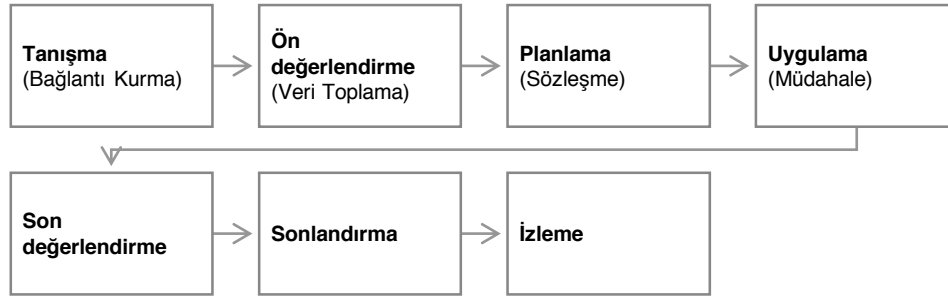
Çocuklara yönelik denetimli serbestlik uygulamaları suça sürüklenen çocukların toplumla bütünleşmesi açısından ihtiyaç duydukları her türlü hizmet, program ve kaynakların sağlandığı toplum temelli bir rehabilitasyon modelidir. Çocuklara yönelik denetimli serbestlik sisteminin genel hatları itibariyle üç temel alandan oluştuğu söylenebilir. Bunlar; koruyucu-önleyici hizmetlerin sunulduğu erken uyarı alanı, ıslah edici programların uygulandığı psiko-sosyal müdahale alanı ve adli hizmetlerin yürütüldüğü adli müdahale alanıdır. Mevcut sistemde adli müdahale ön planda olmak üzere, kısmen psiko-sosyal destek hizmetleri sunulmaktadır. Türkiye’de tüm çocuk koruma sistemlerinde olduğu gibi denetimli serbestlik sisteminin de erken uyarı alanı için herhangi bir uygulama modeli bulunmamaktadır. Erken uyarı alanıyla ilgili Milli Eğitim Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın çalışmaları devam etmektedir (Karataş & Dağdelen, 2014). Bildiri konusunun sınırlı olması nedeniyle takip eden bölümde suça sürüklenen çocuklara yönelik uygulamalarda kullanılabilecek sosyal hizmet müdahale süreçlerinden bahsedilecektir.

Sosyal hizmet müdahale sürecine geçmeden önce bazı temel ilkeleri yeniden hatırlamakta yarar vardır. Çocuklara yönelik uygulama yapan birimler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde vurgulanan; çocuğun yaşaması ve gelişmesi, eşitlik ve ayırım gözetmeme, çocuğun yararının üstün tutulması ve çocuğun katılımı gibi dört temel ilkeyi gözetmelidirler. Ayrıca bu birimlerde uyulması gereken temel prensipler şu şekilde sıralanabilir (Munro, 2011):

- Sistem çocuk merkezli olmalıdır. Çocuk adalet sisteminde sorumluluğu olan herkes çocuk merkezli çalışma ilkesini benimsemelidir. Çocuk ve gençler hakları olan, yaşları ve olgunlukları ölçüsünde kendileriyle ilgili kararlara katılımlarının sağlanması gereken bireyler olarak görülmelidir.

- Aile, çocuk ve gençlerin yetiştirilmesi için genellikle en iyi yerdir. Ancak, çocuğun ailesiyle birlikte olma hakkı ile ihmal ve istismardan kurtulma hakkı arasında bir denge kurmak amacıyla zor kararlar verilebilir.
- Çocuk ve ailelerle birlikte çalışarak yardım etmek önemlidir. Çocuk, aile ve profesyonel arasındaki ilişkinin kalitesi sunulan yardımın etkililiğini doğrudan etkiler.
- Erken müdahale çocuklar için daha iyidir. Olumsuz deneyimler en aza indirgenir ve çocuklar için sonuçlar geliştirilir.
- Çocukların ihtiyaçları ve koşulları birbirinden farklıdır. Bu yüzden sistem farklı hizmet seçenekleri sunmalıdır.
- İyi profesyonel uygulamalar en son bilimsel bilgi ve araştırma sonuçlarıyla desteklenmelidir.
- Belirsizlik ve risk çocuk koruma çalışmalarının temel özelliğidir. Risk yönetimiyle riskler azaltılabilir ancak bütünüyle ortadan kaldırılamaz.
- Hem ulusal hem de yerel çocuk koruma sisteminin başarı ölçüsü; çocukların etkin yardım alması ilkesine bağlıdır (Karataş & Dağdelen, 2014).

Sosyal hizmet, *“insan hakları ve sosyal adalet ilkelerini temel alan; sosyal değişimi destekleyen, insanların iyi olma hallerinin geliştirilmesi için insan ilişkilerinde sorun çözmeyi, güçlendirmeyi ve özgürleştirmeyi amaçlayan ve bunun için insan davranışına ve sosyal sistemlere ilişkin teorilerden yararlanarak insanların çevreleriyle etkileşim noktalarına müdahale eden bir meslek ve disiplin”* olarak tanımlanmaktadır (Duyan, 2012). Sosyal hizmetin etkinlik odağını *“çevresi içinde birey”* anlayışı oluşturmaktadır. Çocuk suçluluğu olgusunun bu paradigma ile değerlendirildiği sosyal hizmet disiplinde; çocuğu kuşatan mikro, mezzo ve makro düzeydeki risklere müdahale edilmeden tek başına çocukla çalışmanın yeterli olmayacağı bilinmektedir. Çok faktörlü bir alan olan çocuk suçluluğu için birden çok riske aynı anda müdahale edilebilecek planlı bir değişim süreci başlatılması gerekmektedir. Sosyal inceleme ve planlı değişim sürecini kapsayan sosyal hizmet müdahalesi birbirini takip eden yedi aşamadan oluşmaktadır.

Şekil 1. Sosyal hizmet müdahale sürecinin aşamaları (Sheafor & Horejsi, 2014)

Denetimli serbestlik sistemi içinde görev yapan denetim görevlisi sosyal hizmet müdahale yaklaşımı uyguladığının farkında olarak öncelikle çocuğun bulunduğu yerden işe başlamalıdır. Başka bir ifadeyle çocuğun ve ailesinin mevcut durumunu, ihtiyaç ve sorunlarını, yaşam deneyimlerini, güçlü yönlerini, yetersizliklerini ve destek mekanizmalarını gerçekçi bir şekilde belirlemelidir. Değişim sürecini başlatmak; çocuğun ve ailesinin katılımıyla birlikte gerçekleştirilen bu ön değerlendirme sonrasında mümkün olacaktır. Planlı değişim sürecini yürütecek olan denetim görevlisi uygulamada bazı ilkelere dikkat etmelidir (Sheafor & Horejsi, 2014):

- Denetim görevlisi öncelikli dikkatini, müracaatçı tarafından tanımlanan, algılanan ve tecrübe edilen şekilde onun sorununa ya da endişesine vermelidir.
- Denetim görevlisi öncelikli olarak durumun bu yönlerine ve müracaatçıyı en yakın ve çabuk etkileyen çevresine odaklanmalıdır.
- Denetim görevlisi bir ya da daha fazla seviyede müdahalede bulunacağını farkında olmalıdır.
- Denetim görevlisi çeşitli teknikleri, yaklaşımları ve hizmetleri kullanmaya hazırlıklı olmalıdır.

Tanışma ve Bağlantı Kurma

Tanışma öncesinde hazırlık çalışması yapılması, çocuğa ve ailesine önem verildiğinin temel göstergesidir. Çünkü insanın en temel ihtiyacı güven ve sosyal onaydır. Dosya üzerinden çocuk ve ailesi hakkında ön bilgi edinilmesi, daha önce yardım aldığı kuruluşlar varsa o kuruluşlardan bilgi alınması, çocuk ve aileyle görüşme için randevu talep edilmesi tanışma öncesi yapılması gereken temel eylemlerdir.

Yüz yüze veya telefonla gerçekleştirilen tanışma esnasında; denetim görevlisi kendini tanıtmalı, görevi hakkında bilgi vermeli, arama/görüşme amacını söylemeli,

çocukla ilgili yapılacak işlemler hakkında bilgi vermeli ve aileden beklentinin ne olduğunu açıklamalıdır. Yüz yüze görüşmede empatiye dayalı bir ilişki kurulması çocuk ve ailenin endişe, belirsizlik ve kararsızlık duygularının giderilmesini sağlayacaktır (Rosenberg, 2013). Empati sayesinde karşı tarafa şu mesajlar verilir: *“Seni fark ediyorum, duygunu paylaşıyorum ve bu yüzden sana yardım etmek için harekete geçiyorum.”* Görüşme esnasında saydam ve açık sözlü olma; çocuk ve ailenin iyilik duygularını geliştirir ve olumlu duyguların güçlenmesini sağlar. Denetim görevlisi mesleki bilgi ve tecrübesiyle, yetki sahibi olduğunu karşı tarafa hissettirmelidir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin katılım ilkesi gereği çocuk ve aileyi yardım ilişkisine dâhil etmenin çeşitli teknik ve yöntemleri bulunmaktadır. Bu yöntemleri kuruluşun *“karşılama politikası”* olarak nitelendirebiliriz. Öncelikle müracaatçıyı rahatsız etmeyecek ve tehdit edici olmayacak şekilde karşılamak ve selamlamak gerekir. Pek çok belirsizlik nedeniyle karmaşa yaşayan müracaatçının talebi, sorunu ya da durumuna gerçekten ilgi göstermek; beklentisini ifade etmesini kolaylaştırmak; müracaatçının isteğini, kaygısını, kurumdan ve denetim görevlisinden beklentisini açık bir şekilde ifade etmesine yardım etmek önemlidir. Müracaatçının kurum, denetim görevlisi ya da sağlanan hizmet ile ilgili sahip olabileceği yanlış anlamaları ya da korkuları belirlemek; hizmet sunumunu etkileyebilecek ilgili çalışma şartlarını açıklamak da daha sonra yaşanması muhtemel çatışmaları önleyecektir.

Denetim görevlisi ilk görüşmede; temsil ettiği kurumun hizmet sunum ve yardım yaklaşımını açıklamalıdır. Ceza adalet sistemi içinde olması nedeniyle denetim görevlisinin istenmeyen müdahaleci, davetsiz yabancı ve otorite figürü olarak algılanma ihtimali yüksektir. Bu nedenle denetim görevlisi kendisi, görev ve rolü hakkında tanıtıcı açıklamalar yapmalıdır. Görevlinin kim olduğu, kimi temsil ettiği ve niçin görüşme ihtiyacı duyduğu konusunda açıklama yaparak görüşmeye başlaması karşı tarafı rahatlatacaktır. Görüşmenin başlangıcında; ilgili mahkemeye bir rapor hazırlanacağı, bu yüzden söylenenlerin mahkeme tarafından bilineceği belirtilmelidir.

Görüşmeye müracaatçının bulunduğu yerden yani müracaatçının önemli saydığı ve hakkında konuşmak istediği konuyla başlamak önemlidir. Müracaatçı acele ettirilmeden, düşüncelerini toparlamak ve söylemek istediklerine karar verebilmesi için zaman tanınarak görüşme süreci yönetilmelidir. Müracaatçının söyledikleri herhangi

bir cihazla kayıt altına alınacaksa aydınlatılmış onam formu kullanılmalıdır. Ayrıca iletişim bilgilerinin kaydedilmesi de unutmamalıdır (Sheafor & Horejsi, 2014).

Ön Değerlendirme ve Veri Toplama

Ön değerlendirme aşamasında çocuğun ihtiyaçları ve sorunları anlaşılmaya çalışılır. Sorunların ve ihtiyaçların hangi sistemlerden, nasıl kaynaklandığı belirlenmelidir. Çocuğun içinde bulunduğu sosyal bağlamı kavrayabilmek için ev ziyaretleri gerçekleştirerek aile yapısı hakkında bilgi edinilmesi ve aile içi etkileşim örüntülerinin ortaya çıkarılması çok önemlidir. Çocuk ve ailesi hakkında daha önceden hazırlanmış bir sosyal inceleme raporu yoksa raporda olması gereken bilgiler doğrultusunda sosyal inceleme yapmak öncelik taşımaktadır. Bu süreçte elde edilen bilgiler çocuk hakkında düzenlenmesi gereken değerlendirme formları için de kaynak niteliğinde olacaktır (Uluğtekin, 2012).

Ön değerlendirme aşaması; elde edilen ilk verilerden anlam ve deneysel sonuç çıkarma süreci olduğundan bu bilgilerin, nihai bilgiler olmadığı bilinmelidir. Elde edilen bu ham veriler süreç içinde ortaya çıkacak yeni bilgi ve belgelerle desteklenmelidir. Bu aşamada sosyal hizmet bakış açısıyla yapılacak en önemli çalışma, müracaatçının sosyal işlevselliğinin değerlendirilmesidir. Bu değerlendirme aynı zamanda sosyal inceleme raporunun da ana gövdesini oluşturur. Sosyal hizmet müdahalesinin temel amacı müracaatçının tatmin edici bir hayat sürdürmesi için sosyal işlevselliğindeki sorunlarını düzeltmek ve önlemek, sosyal yapısını ve kapasitesini iyileştirmektir (Sheafor & Horejsi, 2014). Bu amaçla suça sürüklenen çocuk ve ailesi hakkında ev ziyareti ve sosyal çevre araştırması yapılarak kapsamlı bir ön değerlendirme yapılmalıdır. Çocuğu ve aileyi kuşatan riskler doğru bir şekilde tespit edilmelidir.

Planlama ve Sözleşme

Planlama ön değerlendirme ve müdahale arasında köprüdür. Denetimli serbestlik tedbiri kararını yerine getirmekle görevli kişi, bu tedbir kararının nasıl yerine getirileceği konusunda bir plân hazırlar ve bu plân doğrultusunda uygulama yapar. Suça sürüklenen çocuğun davranışlarının değişmesi, sosyalleşmesi ve yeniden işlevsel hale gelmesi için planlama aşamasının titizlikle ele alınması gerekmektedir.

Sosyal hizmet disiplini açısından konuya yaklaştığımızda planlama, sosyal inceleme raporunun müdahale planı bölümüne denk gelen, çocuk ve sosyal çevresinde gerekli değişimleri gerçekleştirmek üzere hedefler belirlenmesini sağlayan

bir işlemdir. Müdahale planının giriş kısmında denetimli serbestlik tedbir kararına ilişkin bilgilere yer verilmelidir. Kararı veren mahkeme, karar tarihi ve numarası, tedbir kararının türü ve varsa süresi, tedbir kararının verilme nedeni, mevcut tedbir kararı dışında aynı çocukla ilgili diğer tedbir kararları, hâkim ya da savcı tarafından iletilen diğer hususlar vb. bilgiler planlamanın yasal gerekçesini oluşturması açısından önemlidir. Planın ikinci bölümünde çocuğun bilgilerine yer verilir. Çocuğun adı, kimlik numarası, doğum tarihi ve yeri, anne-baba adı, öğrenim durumu, anne-babanın sağ ve birlikte olup olmadığı, velayet, vesayet veya kayyumiyete ilişkin bilgiler, kiminle yaşadığı, adresi ve telefon numarası gibi bilgilerin olmasında yarar vardır. Planın üçüncü bölümünde tedbir kararı verilmesine neden olan sorunlar detaylı bir şekilde nedenleriyle birlikte ele alınır. Planın son bölümünde ise çocuğa ve aileye ilişkin hedefler belirlenir. Her bir hedefe ulaşmak için planlanan faaliyetler, görev alacak kişi ve kuruluşlar, hedefin tamamlanacağı süre, ilerlemenin nasıl ölçüleceği, işbirliği yapılacak kişi ve kuruluşlar bu bölümde belirtilir. Hedefler belirlenirken ulaşılabilir ve gerçekçi olmasına dikkat edilmeli, mümkün oldukça elde edilecek tek bir sonucun belirtilmesi sağlanmalıdır.

Sosyal hizmet mesleğinde her bireyin kendi kaderini tayin etme hakkı olduğu kabul edildiğinden planlamanın çocuk ve ailesiyle birlikte yapılması önemlidir. Planlamada sorunlar önceliklere göre sıralanmalı ve ihtiyaç olarak tanımlanmalıdır. Örneğin madde bağımlılığı olan çocuğun sağlıklı olma ihtiyacı olduğu, okul devamsızlığı olan çocuğun ise okula uyum sağlama ihtiyacı bulunduğu bilinmelidir. Sorun varlığından rahatsızlık duyulan fiziksel, bilişsel, duyuşsal ve davranışsal bir şeyi tanımlarken, ihtiyaç yokluğundan rahatsızlık duyulan bir şeyi tanımlar.

Planlama aşamasında müracaatçıyla birlikte bir ihtiyaç listesi hazırlanabilir. Örneğin; sosyal güvencesi ve işi olmayan aile fertleri için ekonomik destek ihtiyacı, ruh sağlığı sorunları olan aile bireyleri için psikiyatrik yardım ihtiyacı, boşanma, velayet vb. konular için hukuki destek ihtiyacı, zararlı alışkanlığı olan aile bireyi için boş zaman etkinlikleri ihtiyacı gibi ihtiyaç listesi yapılmasında yarar vardır. Müracaatçıyla birlikte hazırlanan değişim planında mutabakat sağlandıktan sonra yazılı bir hizmet sözleşme yapılması konuşulanların teyit edilmesi açısından önemlidir. Bu sayede iki taraf için de yanlış anlaşılmanın önüne geçilmiş olacaktır.

Uygulama ve Müdahale

Değişim zordur ve müracaatçılar değişim için adım atmak konusunda korku ya da kararsızlık içinde olurlar. Planlanan hedeflere ulaşmak için bilgi sağlama, tavsiye verme ya da bazı durumlarda harekete geçmesi için ikna etmek gerekebilir. Bu aşamada gereksiz ve acemice tavsiyelerden kaçınılmalıdır.

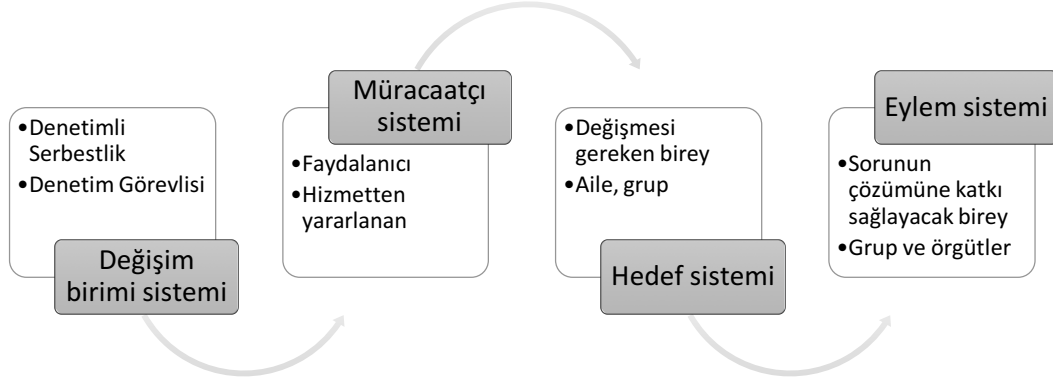
Müdahale aşamasında hedef davranışın güçlendirilmesi ve ilerletilmesi için çocuklar desteklenmelidir. Örneğin devamsızlık sorunu yaşayan bir çocuk okula devam ettiğinde hoşuna giden ve ihtiyacı olan bir eşya hediye edilebilir. Çocuğun benlik imajını güçlendirecek olumlu destekler sağlanmalıdır. Örneğin; onay sözcükleri kullanma ve çocuğa önemli biri olduğunu hissettirme gibi psikolojik pekiştireçler kullanılabilir.

Müdahale aşamasında çocuğun suça sürüklenmesine neden olan ailesel sorunlara müdahale etmek de önemlidir. Bu süreçte ailenin sosyo-ekonomik destek alabileceği kuruluşlara yönlendirilmesi gerekebilir. İşsizlik sorununun çözümü için iş danışmanlarına yönlendirme yapılabilir ya da ev ekonomisi ve idaresi konusunda bilinçlenmeleri sağlanabilir.

Müracaatçılar çoğunlukla göç, istismar, yoksulluk, işsizlik gibi birden çok yıkıcı tecrübeyle karşılaşmış insanlardır. Geçmişlerini yenmek isteseler de çoğu zaman kendilerini güçsüz hissedebilirler. Kimilerinde kemikleşmiş bir kaybedilmişlik duygusu hâkimdir, reddedildiklerini ve yok sayıldıklarını düşünürler. Bu olumsuz ve sınırlayıcı yaklaşımları düzeltmek ya da ortadan kaldırmak için denetim görevlileri ve kurumlar güçlendirme üzerinde durmalıdırlar (Sheafor & Horejsi, 2014).

Müdahale aşamasında suça sürüklenen çocuk ve ailesini mikro bir sistem olarak ele alıp, bu sistem etrafındaki kaynakları ve fırsatları harekete geçirmenin yol ve yöntemleri aranmalıdır. Ekolojik sistem yaklaşımı açısından denetimli serbestlik birimi ve denetim görevlisi değişimi başlatacak sistem olarak değerlendirilebilir. Denetim görevlisi müracaatçı sisteminde değişmesi gereken hususları belirledikten sonra toplumsal kaynak ve fırsatları temsil eden eylem sistemini harekete geçirmelidir. Örneğin; hırsızlık yaptığı için hakkında denetimli serbestlik tedbiri verilen 14 yaşındaki çocuğuna (müracaatçı sistemi) yardımcı olmak isteyen anne, çocuğunun okul arkadaşlarıyla ilişkisi konusunda destek almak istemektedir. Eğer hem annenin hem de çocuğunun değişmesi gerekiyorsa, ikisi de hedef sistem olur. Eğer sosyal çalışmacı

çocuğun öğretmenini, okul müdürünü ve okul rehber öğretmenini yardım sürecine dahil ederse, bunlar eylem sisteminin bir parçası olur.

Şekil 2. Sosyal hizmet uygulamasında sistemler (Sheafor & Horejsi, 2014)

Son Değerlendirme ve Sonlandırma

Son değerlendirme sosyal hizmet müdahalesinin amacına ulaşıp ulaşmadığını belirlemenin bir aracıdır (Duyan, 2012). Müracaatçı yararına yapılan değişim planının ne oranda gerçekleştiğinin, aksayan yönler varsa nedenlerinin ve denetimli serbestlik sisteminin yetersizliklerinin belirlenmesi yapılacak iyileştirmeler konusunda geri bildirim sağlayacaktır. Değerlendirme hem müdahale programlarının geliştirilmesi hem de erken uyarı alanıyla ilgili model üretilmesi açısından önemlidir. Sorunları karmaşıklaşmış bir vakadan yola çıkılarak, benzer vakaların oluşmaması için alınacak önlemlerin belirlenebilmesi bilimsel ve nesnel bir değerlendirmeyi gerektirir. Değerlendirme yapıldıktan sonra planlanan hedeflere kısmen ya da tamamen ulaşılmışsa artık çalışmanın sonlandırılması gerekmektedir. Ayrıca adli açıdan bir süre ön görülmüşse süre bitiminde vakanın sonlandırılarak ilgili makamlara bilgi verilmesi gerekmektedir.

Yardım amaçlı her ilişkinin bir sonu vardır. Sonlandırma, yardım ilişkisi sona ererken ortaya çıkabilecek sorunlara hassasiyetle yaklaşarak denetim görevlisinin bitirmeye rehberlik etmesidir. Sonlandırma aşamasında müracaatçıda kayıp hissi yaşanabilir. Gerekliğinde yeniden destek alabileceği hatırlatılabilir.

Bu süreçte denetim görevlisi bazı sorulara cevap aramalıdır: Müdahale yöntemleri başarılı oldu mu? Denetimli serbestlik tedbiri uygulanmasını gerektiren problem ya da durum yeteri kadar çözüldü mü? Müracaatçı kabul edilebilir bir düzeyde yaşamını sürdürebilecek mi? Kendine veya başkalarına zarar verme riski ortadan

kalktı mı? Denetim görevlisi gerekli sonuçları almak için yeterli zaman, enerji veya beceri gösterebildi mi? Yetersizlikler olduysa nedenleri belirtilmelidir. Müracaatçının farklı hizmet modellerine ihtiyaç duyması durumunda gerekli yönlendirmeler yapıldı mı? Sonuçları izlendi mi?

İzleme

İzlemenin temel amacı, suça sürüklenen çocuk ve ailesinin denetimli serbestlik sürecindeki kazanımlarını koruyup korumadığının takip edilmesidir. Bu nedenle süreç sonlandırılırsa bile belirli aralıklarla çocuk ve ailesiyle görüşmeler sürdürülmelidir. Çocuğun iletişim içinde olduğu okul, spor kulübü, sosyal hizmet merkezi gibi kuruluşlarla işbirliği yapılarak denetimli serbestlik sürecinde edinilen olumlu kazanımların sürdürülmesi sağlanmalıdır.

SONUÇ

Denetimli serbestlik sisteminde çocuklara yönelik hizmetlerin yetişkin ceza adalet sisteminden farklı bir şekilde yapılması gerektiği açıktır. Mevcut durumda yetişkinler için kurgulanmış sistemden çocukların yararlandırılması şeklinde yürütülen uygulamalar, çocukların yeniden suç işlemesini önleme noktasında yetersiz kalmaktadır. Çocuk denetimli serbestlik hizmetlerinin temel amacı çocuğun korunması ve yeniden topluma kazandırılması olduğundan, çocuğun temel ihtiyaçlarının ve toplumla bütünleşmesinin odak alındığı ayrı bir yapılanma gerçekleştirilmelidir (Baykara-Acar, 2013).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde belirtilen yaşama, gelişme, korunma ve katılım gibi temel haklar çocuklar için birer ihtiyaçtır. Bu ihtiyaçların giderilmesinde ailenin yanında devlet de birinci dereceden sorumlu aktördür. Bu nedenle yaşama, gelişme, korunma ve katılım ihtiyaçları yeterince giderilememiş suça sürüklenen çocuklar için denetimli serbestlik iyi bir telafi mekanizması olmalıdır.

Ailelerin, çocuklarının gelişimsel ihtiyaçları ve sorunlarıyla ilgili bilinçlenme ve desteğe gereksinimleri vardır. Ailelerin yaşadığı bölgelerin suç oluşturan ve suçu besleyen bir yapısı vardır. Bu bölgelerde yerel toplum kalkınması çalışmaları yapılmalıdır. Aile ile okul arasındaki kopukluğun giderilerek, ilişkilerin güçlendirilmesi gerekmektedir.

Çocuk ve gençlerin iş seçme ve mesleki yönlendirmeye ilgili rehberliğe ihtiyaçları vardır. Bu nedenle serbest zaman etkinlikleri beceri kazanmaya yönelik

olarak organize edilmelidir. Genç ve ailesi için örseleyici bir deneyim olan suç sonrası süreçte adli işlemler hakkında bilgilendirilmeli, gencin ve ailenin profesyonel olarak psikolojik destek almaları sağlanmalıdır.

Suçta sürüklenen çocuk ve ailesinin birden çok ihtiyaç ve sorunu olması nedeniyle kaynaklar ve sistemler arasında koordinasyonu sağlayacak bir vaka yöneticisine ihtiyaç vardır. Denetimli serbestlik sistemi içinde görev alan denetim görevlisi, bireyin yararlanacağı sistemleri bilen, harekete geçirme yetkisi olan ve bireyin bu programlardan yararlanma durumunu değerlendirebilen vaka yöneticisidir.

Çocuğun gelişiminde ailesel ve çevresel kaynak ve fırsatlar hayati öneme sahiptir. Bu nedenle tek başına çocukla çalışmanın arzu edilen değişimi sağlamada yetersiz kalacağı bilinmelidir. Bütüncül bir yaklaşımla her düzeyde soruna müdahale edecek kapsamlı değişim planı hazırlanmalı ve süreç saha çalışması, vaka yönetimi gibi sosyal hizmet yöntemleriyle desteklenmelidir.

Müdahale aşamasında çocuğu topluma kazandırma çalışmaları yapılırken sivil toplum kuruluşlarının desteğini almak gerekir. Aslında çocuğu topluma kazandırmak derken, toplumun çocuğu kazanmak için ne yaptığının sorgulanması gerekmektedir. Bu açıdan; bürokratik yapısı nedeniyle denetimli serbestlik müdürlüğünün hareket alanı kısıtlıdır. Sivil toplum kuruluşları daha esnek çalışma fırsatına sahiptir. Ayrıca toplumdaki gönüllü destekleri harekete geçirme adına sivil toplum kuruluşlarının daha etkin olacağı düşünülmektedir.

Planlı değişim sürecinde hazırlanan ve mahkemeye sunulan sosyal inceleme raporu, denetim planı, denetim raporu suçta sürüklenen çocuk ve ailesiyle ilgili değişimi sistematik hale getiren sosyolegal belgelerdir (Uluğtekin, 2012). Bu açıdan sosyal inceleme raporu denetimli serbestlik kararı verilmeden önce hazırlanmalı, soruşturma ve kovuşturma makamına çocuk ve ailenin ihtiyaç ve sorunları hakkında değerlendirme yapma fırsatı sağlamalıdır.

Kaynakça

- Adalet Bakanlığı. (2015). *DS Bülteni: Risk Değerlendirme Sistemi*. Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü: <http://www.cte-ds.adalet.gov.tr> adresinden alındı
- Baykara-Acar, Y. (2013). Çocuk Adalet Sisteminde Ne Çalışır: Değerlendirme, Tretman Programları ve Kanıt Temeli. H. Acar, N. Negiz, & E. Akman içinde, *Sosyal Hizmet: Temelleri ve Uygulama Alanları*. Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- Duyan, V. (2012). *Sosyal Hizmet Temelleri Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri*. Ankara: SHUD Yayınları.
- Ümit, E. (2007). *Mekandan İmkana: Çocuk Suçluluğunun Habitusu*. Ankara: Ankara Barosu Yayınları.
- Karataş, Z., & Dağdelen, G. (2014). Çocukların Risklerden Korunmasında Erken Tanı Ve Uyarı Sisteminin Önemi. *Türkiye'de Çocuğun Refahı ve Korunması Sempozyumu* (s. 301-315). Ankara: Gündem Çocuk Derneği Yayınları.
- Kubat, A. A. (2015). *Denetimli Serbestlik ve Cezaların İnfazı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Munro, E. (2011). *The Munro Review of Child Protection: Final Report A Child-Centred System*. London: UK Department for Education.
- Prout, A., & James, A. (1997). A New Paradigm for the Sociology of Childhood? Provenance, Promise and Problems. A. Prout, & A. James içinde, *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood* (s. 7-32). London: Falmer Press.
- Rosenberg, M. B. (2013). *Şiddetsiz İletişim*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Sheafor, B., & Horejsi, C. (2014). *Sosyal Hizmet Uygulaması: Temel Teknikler ve İlkeler*. Ankara: Nika Yayınevi.
- TÜİK. (2014). *Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar-2013*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK. (2015). *Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması-2014*. Türkiye İstatistik Kurumu: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18633> adresinden alındı
- Uludağ, Ş. (2011). Onarıcı ve Cezalandırıcı Adalet: Paradigma Değişikliğini Tetikleyen Şartlar. *Polis Bilimleri Dergisi*, 13(4), 127-151.

- Uluğtekin, S. (1991). *Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma*. Ankara: Bizim Büro.
- Uluğtekin, S. (2012). *Denetimli Serbestlik Altındaki Gençler ve Ailelerine İlişkin Araştırma: İhtiyaçlar ve Beklentiler*. Ankara: Özgeder .
- Uluğtekin, S. (2014). Kanunla İhtilaf Halindeki Çocuklar: Eleştirel Düşünme ve Türkiye'de Çocuk Adalet Sisteminin Bazı Özellikleri. P. Akkuş, & Ö. Başpınar-Aktütün içinde, *Sosyal Hizmet ve Öteki: Disiplinlerarası Yaklaşım*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Yavuz, H. A. (2012). Denetimli Serbestliğin Türk Ceza Adalet Sistemi İçerisindeki Genel Görünümü Üzerine. *Adalet Dergisi*(42), 58-75.